

O STESCÍCH VČEREJŠÍCH

text Hana Mžourková, lingvistka,
Ústav pro jazyk český AV ČR

PRAKTICKY KAŽDÝ, koho se zeptáte, zda má rád češtinu, vám odpoví kladně. A stejně tak skoro každému na češtině něco vadí. Když jsem listovala knižně vydanými Jazykovými koutky Československého rozhlasu (první výběr z roku 1951), napadlo mě podívat se, co uživatelům jazyka vadilo před sedmdesáti lety. Pokud totiž máte pocit, že dřív byla čeština „čistší“ a cizími jazyky méně „zaplevelená“, asi budete překvapeni, kolik tehdejších sloupků vzniklo jako reakce na lamentaci nad nevalnou úrovní českého jazyka.

V první řadě se pisatelé na lingvisty obraceli s žádostmi o potvrzení, že je ten či onen výraz germanismus, který v češtině nemá co dělat. S ohledem na poválečnou dobu je to pochopitelné, avšak ne všechna slova, která byla v daném kontextu zmiňována, byla zavrhována oprávněně. Tak tomu bylo například v dotazu z roku 1948 na slovo protivít. To a další složená slova s první částí proti- byla označována za nečeská a odsuzována, ale autor koutku František Váhala vysvětlil, že je tento

typ složenin v češtině běžný a potřebný, a byť odpovídá německému tvoření slov, nemáme pro něj náhradu.

V podezření z vlivu okupačního tlaku se ocitla i slovní spojení v rámci něčeho a do rámce něčeho. Proto ve svém sloupku Alois Jedlička doložil, že v přeneseném významu se slovo rámeček užívá už od počátku 19. století a není proč je odmítat. Dalšími haněnými slovy byly výrazy zapůsobit a zapříčinit. Druhý pisatel stížnosti dokonce označil za nestvůrné. Alois Jedlička německý vliv u slova zapříčinit potvrdil, jeho původ však viděl ve slovenštině, kde se podle jeho názoru užívání tohoto slovesa opouští. Podíváme-li se však do současných českých a slovenských výkladových slovníků a korpusů, potvrdí se nám, co už tušíme – zapříčinit i zapříčinit je v obou jazycích užíváno dodnes a slovníky předpokládají nevhodnost nezmiňují.

Rovnou můžeme doplnit, že do hledáčku strážců čistoty jazyka se dostaly i slovakismy jako osobitný, výdobytek nebo nárokovat. Alois Jedlička tehdy svůj kou-

„Haněnými slovy byly výrazy zapůsobit a zapříčinit. Druhý pisatel dokonce označil za nestvůrné.“

tek zakončil konstatováním, že přejímání daných slov není třeba zásadně bránit, avšak teprve čas ukáže, zda najdou v češtině své místo. Dnes můžeme říci, že zatímco slovo osobitný najdeme už jen ve starším Příručím slovníku jazyka českého (1935–1957) a jeho nečetné doklady v korpusu pocházejí takřka ve všech případech ze slovenských textů, slova výdobytek i nárokovat jsou užívána zcela běžně, byť druhé Slovník spisovného jazyka českého hodnotí jako nesprávné.

Uvedené stesky je možné nazvat včerejšími. Našli bychom však i případy, které uživatele češtiny trápí dodnes? Odpověď na tuto otázku si nechám jako překvapení do některého z příštích sloupků.

INZERCE

100 původních chalupářských receptů na vynikající domácí jídla

cena knihy 249 Kč

Pochoutkový rok
100 tradičních rodinných receptů na vynikající domácí jídla

Pochoutky z chaloupky
100 původních chalupářských receptů na vynikající domácí jídla

Pokračování nejprodávanější knihy roku 2019 a 2020 Pochoutkový rok

www.radioteka.cz